

روش‌های جلوگیری از پوسیدگی دندان در ایران باستان و مقایسه آن با روش استفاده از فناوری نانوزئولیت‌ها

شیرین حسنوند^{الف}، علی حسنوند^ب، محسن پرویز^ج، شهریار غریب‌زاده^د

الف دکتری حرفه‌ای دندانپزشکی، دانشگاه تهران پزشکی، تهران، ایران.

ب کارشناس ارشد مهندسی شیمی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران.

ج دانشیار، دانشکده فیزیولوژی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران.

د دانشیار، دانشکده مهندسی پزشکی، دانشگاه صنعتی امیرکبیر، تهران، ایران.

چکیده

سابقه و هدف: با توجه به شایع بودن پوسیدگی و عوارض شناخته شده آن، در ایران باستان روش‌های برای درمان و جلوگیری شان مطرح شده است و اخیراً نیز در طب جدید مسئله استفاده از تکنولوژی نانو مطرح شده است بنظرور مقایسه آن دو این تحقیق انجام گرفت. مواد و روش‌ها: تحقیق به روش مطالعه کتابخانه‌ای و مقالات جدید در زمینه استفاده از نانو تکنولوژی انجام گرفته است. کتاب‌های طب سنتی ایران باستان که در آنها به بهداشت دهان و دندان اشاره شده و مقالات جدیدی که با استفاده از نانو زئولیت‌ها نبودن پوششی برای دندان استفاده می‌شود مقایسه گردید.

یافته‌ها: روش‌های درمان و جلوگیری از بیماری‌های دندان شامل استفاده از طلا برای جلوگیری از پوسیدگی بافت و دندان، استفاده از سیمان و زاج برای پوشش حفره‌های پوسیده و روشهایی برای پیشگیری استفاده می‌گردد و امروزه از نانو زئولیت‌ها در مواد پرکننده استفاده می‌کنند. نتیجه گیری: بینظیر می‌رسد که در ایران باستان و طب جدید، تقریباً از روشهای مشابهی برای جلوگیری و درمان پوسیدگی استفاده می‌کرند. بررسی تاثیر سایر روشهای را توصیه می‌نماید.

تاریخ دریافت: اپریل ۹۴

تاریخ پذیرش: تیر ۹۵

کلید واژه‌ها: نانو، نانوزئولیت، پوسیدگی، دندان.

مقدمه:

سخت ترین بافت بدن است که با عوامل مختلف در نقاطی که مینا در آنجا ظریفتر است، دچار پوسیدگی می‌شود.^(۱) دندان‌های شیری معمولاً از ۶ ماهگی شروع به رویش می‌کنند و تا ۳ سالگی رویش می‌کنند. تعداد دندان‌های شیری ۲۰ عدد است. پس از آن، رویش اولین دندان دائمی آسیاب اول در پشت دندان‌های شیری در ۶ سالگی شروع می‌شود، سپس ریزش دندان‌های شیری به تدریج اتفاق می‌افتد. آخرین دندان‌های دائمی، دندان‌های عقل است که معمولاً در ۲۵ سالگی بیرون می‌آیند.^(۱)

دندانپزشکی حرفه‌ای است که در آن به درمان و جلوگیری از بیماری‌های دندان و بافت‌های وابسته به آن پرداخته می‌شود. دندان از دو قسمت تشکیل شده است؛ تاج و ریشه. تاج قسمتی از دندان است که در دهان مشاهده می‌شود و ریشه قسمتی از دندان است که در استخوان فک قرار دارد. داخل هر دندان حفره‌ای وجود دارد که اعصاب و رگ‌های خونی در آن واقع شده‌اند که به آن مجرز دندان می‌گویند.^(۱) پالپ در اصطلاح عامیانه عصب دندان نامیده می‌شود. هم‌چنین لایه‌ی سفید رنگی دندان را پوشانده که مینا نام دارد. مینای دندان،

بن عباس زهراوی دائرةالمعارفی در ۳۰ فصل با عنوان «التصريف لمن عجز عن التأليف» نگاشته است. او در این اثر ابزار کشیدن و تراش دندان را شرح می‌دهد و روش‌هایی برای از بین بردن پوسیدگی دندان‌ها بیان می‌کند [۲].

ب. یافته‌های مربوط به طب جدید استفاده از نانوزئولیت‌ها در درمان بیماری‌های دندان و جلوگیری از پوسیدگی آن‌ها فناوری نانو واژه‌ای است که به همه فناوری‌های در مقیاس نانو گفته می‌شود. منظور از مقیاس نانو، ابعادی زیر ۱۰۰ نانومتر است. زئولیت‌ها خانواده بزرگی از کانی‌های آلومینو سیلیکاته را تشکیل می‌دهند [۳]. اصطلاح زئولیت به وسیله یک معدن شناس سوئدی در سال ۱۷۵۶ میلادی پیشنهاد شد که در اصل از واژه‌های یونانی «زین» به معنی جوشان و «لیتوس» به معنی سنگ تشکیل شده است [۴]. زئولیت‌ها را می‌توان به انواع مختلف طبقه‌بندی کرد که در یک طبقه‌بندی کلی، زئولیت‌ها به دو گروه: زئولیت‌های طبیعی و زئولیت‌های مصنوعی یا ترکیبی طبقه‌بندی می‌شوند [۵ و ۶].

زئولیت‌ها دارای ساختار شبکه‌ای هستند و از حفره‌هایی در مقایس نانومتری تشکیل شده‌اند. با استفاده از این نانوحفره کاربردهای پسیاری را می‌توان برای نانوزئولیت‌ها متصور شد [۷ و ۸]. یکی از کاربردهای نانوزئولیت‌ها، استفاده از این مواد در درمان و جلوگیری از بیماری‌های دهان است. فلوراید یکی از موادی است که مقدار زیاد آن در آب آشامیدنی باعث ایجاد آلودگی می‌شود. در تحقیقاتی فلوراید اضافی در آب آشامیدنی را با استفاده از نانوزئولیت‌های تبادل یونی شده با آلومینیوم، زیرکونیوم و ... توسط فناوری جذب سطحی خارج کرده‌اند [۹ و ۱۰]. هم‌چنین از فناوری‌های دیگری که برای جداسازی فلوراید از آب استفاده می‌شوند می‌توان به استفاده از غشاها، نانوفیلتراسیون، دیالیز، الکترودیالیز و اسمز معکوس اشاره کرد [۱۱]. از نانوزئولیت‌ها به عنوان پوششی برای دندان استفاده می‌شود تا از آزاد شدن یون‌های مسمومیت‌زا در دندان‌ها و پوسیدگی جلوگیری شود. این مسمومیت‌ها می‌توانند در بافت‌های ایمپلنت شده اتفاق یافتد [۱۲]. هم‌چنین از

نخستین فعالیت در زمینه‌ی دندانپزشکی در خاورمیانه، خلیج فارس، فلسطین و سوریه انجام شد. درمان پوسیدگی دندان (کرم خوردگی دندان) در ایران نیز رواج داشت. مصریان قدیم شیوه‌ی ساختن و به کار بردن دندان‌های مصنوعی را می‌دانستند. (۲) بر اساس نوشته‌های هرودوت، دندانپزشکی در مصر رشته‌ای تخصصی بود و آنان رشته‌ای جداگانه و مستقل برای جراحی دهان داشتند [۱]. در این مقاله روش‌های جلوگیری از پوسیدگی دندان در ایران باستان و طب جدید بویژه با استفاده از فناوری و تکنولوژی نانو زئولیت‌ها مورد بررسی قرار گرفت.

مواد و روش‌ها:

تحقیق به روش مطالعه کتابخانه‌ای و نیز جستجوی مقالات جدیدی که برای پیشگیری از پوسیدگی و درمان دندان پوسیده در سایت‌های معتبر بین‌المللی استفاده شده است. در مقالات جدید به نقش نانو بویژه نانو زئولیت‌ها اشاره شده است. و روش‌های قدیمی و طب سنتی و احیاناً وجود تکاملی و یا ارتباطی آنها بررسی و گزارش شد.

یافته‌ها:

الف. روش‌های درمان و جلوگیری از بیماری‌های دندان در ایران باستان و اسلام
این ماسویه، پژوهش اسلامی برای اولین بار به جای دندان‌های کشیده شده، از دندان طلا استفاده کرده است. در این روش برای جلوگیری از هم خوردن تقارن دندان‌ها و تحلیل رفتن بافت‌های دهان و لثه‌ها دندان‌های مصنوعی به کار می‌رفته است [۱]. هم‌چنین محمد بن زکریای رازی استخوان‌های فک بالا را تشریح کرده و تعدادی از بیماری‌های دهان و دندان را نام برده است. این پژوهش ایرانی توصیه کرده است حفره‌های پوسیده را با سیمانی ساخته شده از «Mastic» و زاج، پُر کنند.

این سینا نیز به جلوگیری از پوسیدگی دندان‌ها اشاره کرده است و از روش‌هایی مانند سوراخ کردن دندان برای بیرون آوردن بافت‌های فاسد آن استفاده کرده است. ابوالقاسم خلف

نانوزئولیت‌ها در مواد پُر کننده دندان نیز استفاده می‌شود تا استحکام بیشتری از خود نشان دهند [۱۳].

در گذشته استفاده می‌شد، روش‌های ابتدایی علم روز بوده که این خود نشان دهنده پیشرفت علمی آن زمان بوده است. همان طور که در این مقاله اشاره شد، ایرانیان و مسلمانان در گذشته از روش تقریباً مشابهی برای جلوگیری و درمان پوسیدگی دندان استفاده می‌کردند که هم‌اکنون نیز استفاده می‌شود. این عمل، حالت ابتدایی از روشی است که در حال حاضر استفاده می‌شود و نشانگر پیشرفت علم در آن زمان بوده است. این پیشرفت‌های علمی در گذشته نشان دهنده قدرت علمی دانشمندان ایرانی است که در آن زمان در مرزهای دانش قدم بر می‌داشتند. ایرانیان پتانسیل علمی بالایی دارند و می‌توان فاصله‌های به وجود آمده در دانش امروز را در مدت زمانی نسبتاً کوتاه کاهش داد و به علم روز رسید.

بحث و نتیجه‌گیری:

پژوهشکار ایرانی توصیه کرده‌اند که دندان‌ها را تمیز نگاه دارید. هم‌چنین برای پُر کردن دندان مخلوط‌های خاصی مانند ماستیک با صمغ گیاه و زاج سفید استفاده می‌کردند که این عمل با نانوزئولیت‌ها در علم روز هم انجام می‌شود. هم‌چنین روش‌هایی برای جلوگیری از پوسیدگی دندان به کار می‌برده‌اند که این روش‌ها با فناوری‌های روز مطابقت دارد. در این روش برای جلاوگیری از افزایش پوسیدگی دندان‌ها از نانوزئولیت‌ها دیگری، دندان‌های پوسیده شده را از دهان خارج می‌کردند و جای آن‌ها را با دندان‌های مصنوعی پُر می‌کردند و در حال حاضر نیز روش‌های این‌چنینی استفاده می‌شوند. روش‌هایی که

References:

1. Eftekhari, Mohammad Ali, Iran dental history, Tehran, Teymourzadeh, 1385 (Persian).
2. Shoraye Aly Enghelabe Farhangi, Komiteye Farhang Tamadone Islam va Iran, 197 paper (Persian).
3. Georgios N. Karanikolos, Hermenegildo Garcia, Avelino Corma, Michael Tsapatsis, Growth of AlPO4-5 and CoAPO-5 films from amorphous seeds, Microporous and Mesoporous Materials, 115, 11–22 (2008).
4. J.P. Coulomb, N. Floquet, Zeolites and related materials: trends, targets and challenges, in: A. Gedeon, et al. (Eds.), Proceedings of the 4th International FEZA Conference, Elsevier B.V., p. 825 (2008).
5. Rui Xu, Guangshan Zhu, Xiaoju Yin, Xin Wan, Shilun Qiu, In situ growth of AlPO4-5 molecular sieve on stainless steel support, Microporous and Mesoporous Materials, 90, 39–44 (2006).
6. Apiratikul, R., Pavasant, P., Sorption of Cu²⁺, Cd²⁺, and Pb²⁺ using modified zeolite from coal fly ash. Chemical Engineering Journal, 144, 245-258 (2008).
7. Motsi, T., Rowson, N.A., Simmons, M.J.H., Adsorption of heavy metals from acid mine drainage by natural zeolite, International Journal of Mineral Processing, 92, 42-48 (2009).
8. Ostroski, I.C., Barros, M.A.S.D., Silvab, E.A., Dantas, J.H., Arroyo, P.A., Lima, O.C.M., A comparative study for the ion exchange of Fe(III) and Zn(II) on zeolite NaY, Journal of Hazardous Materials, 161, 1404-1412 (2009).
9. Maurice S. Onyango, Yoshihiro Kojima, and Ochieng Aoyi, Eileen C. Bernardo, Hitoki Matsuda, Adsorption equilibrium modeling and solution chemistry dependence of fluoride removal from water by trivalent-cation-exchanged zeolite F-9, Journal of Colloidal Interface Science, 279, 341–350 (2004).
10. S. Samatya, U.Yuksel, M. Yuksel, and N. Kabay, Removal of Fluoride from Water by Metal Ions (Al³⁺, La³⁺ and ZrO₂⁺) Loaded Natural Zeolite, Separation Science and Technology, 42, 2033–2047 (2007).
11. M. Mohapatra, S. Anand, B.K. Mishra, Dion E. Giles, and P. Singh, Review of fluoride removal from drinking water, Journal of Environmental Management, 91, 67–77 (2009).
12. Rajwant S. Bedi, Derek E. Beving, Laura P. Zanello, and Yushan Yan, Biocompatibility of corrosion-resistant zeolite coatings for titanium alloy biomedical implants, Acta Biomaterialia, 5, 3265–3271 (2009).
13. Lustgarten et al., Dental filler material containing zeolite for dental composite and method of manufacture, US Patent, 4,412,015, Oct. 25, 1983.

پیکا و رویکرد به آن در منابع طب سنتی ایران

فرخنده ابوالسلطانی الف*، سید محمد باقر فضل جو^ب، مجید اصلاح آبادی^ج

الف دستیار تخصصی طب سنتی ایران، دانشکده طب سنتی دانشگاه علوم پزشکی تبریز

ب عضو هیات علمی دانشکده طب سنتی دانشگاه علوم پزشکی تبریز

ج عضو هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی تبریز

چکیده

سابقه و هدف: پیکا (Pica) یا هرزه خواری نوعی اختلال غذا خوردن می باشد که شخص تمایل به خوردن مواد غیر خواراکی و فاقد ارزش غذایی مثل گل و گچ و یخ و سنگ و رنگ و ... پیدا می کند. تعریف آن خوردن مداوم مواد غیر غذایی به مدت دست کم یک ماه که از نظر فرهنگی غیر قابل قبول باشد است. این اختلال می تواند دلایل مختلفی چون کمبود آهن یا روحی و اختلالات روانی و... داشته باشد. در خانم های باردار و کودکان و در جوامع با سطح اجتماعی اقتصادی پایین بیشتر شایع است و می تواند عوارض مختلفی از جمله مسمومیت با مواد خورده شده، انسداد روده، فساد دندان ها و عفونت های انگلی و ... را در پی داشته باشد. در کتب طب سنتی ایران از این بیماری تحت عنوان فساد یا تباہی شهرت و اشتها فاسد یا تباہ و وحم نام برده شده است که ناشی از وجود خلط ردي در معده می باشد و با روش های مختلفی چون تدبیر تغذیه ای، ایجاد قی، دادن مسهل و تجویز دارو اقدام به درمان می گردد.

مواد و روش ها: در این راستا تعدادی از کتب مرجع طب سنتی ایران مانند قانون در طب ابو علی سینا، الحاوی محمد ابن زکریای رازی، کامل الصناعه الطبیه علی ابن عباس اهوازی، شرح اسباب و علامات نفیس ابن عوض کرمانی، طب اکبری حکیم محمد اکبر شاه ارزانی، هدایه المتعلمین اخوینی بخارا بی و اکسیر اعظم حکیم محمد اعظم حکیم مولف این کتاب بر نشانه گرفتن بیماری از وجود و تجمع خلط بد کیفیت در معده اتفاق نظر دارند و در کتب خویش بحث و نتیجه گیری: همگی مولفان این کتاب بر نشانه گرفتن بیماری از وجود و تجمع خلط بد کیفیت در معده اتفاق نظر دارند و در کتب خویش در مانا نهای متعددی برای معالجه این اختلال ذکر کرده اند. ذخایر غنی طب سنتی ایران با توجه به رویکردهای درمانی با کمترین عوارض جانی می تواند به نحو احسن در افادی که از این اختلال رنج می برند مورد بهره برداری قرار گیرد.

کلید واژه ها: اشتها تباہ، طب سنتی ایران، فساد اشتها، پیکا.

تاریخ دریافت: خرداد ۹۴

تاریخ پذیرش: اردیبهشت ۹۵

مقدمه:

نشانه ای از بیماری روانی دیگر باشد. مصرف مواد غیر خواراکی باعث ایجاد عوارض جدی برای سلامتی شامل انسداد روده و مسمومیت با سرب و آسیب های دندانی و عدم تعادل الکترولیتی می شود^(۲). پیکا معمولاً در کودکان، افراد با اختلالات ذهنی، بیماران مبتلا به اسکیزوفرنی، کمبودهای ویتامینی و زنان باردار تشخیص داده می شود^(۳). در مورد علت آن تئوریهای مربوط به تغذیه همچون کمبود املاحی نظیر آهن و روی بیان شده است^(۴).

در دستنامه تشخیصی و آماری اختلالات روانی (DSM) پیکا یا هرزه خواری تحت عنوان اختلالات غذا خوردن شناخته می شود که خوردن مداوم مواد غیر خواراکی به مدت دست کم یک ماه می باشد. اگرچه مکررا در متون مختلف به طبیعت جبری این رفتار اشاره شده است هیچ تئوری جهانی که این پدیده را توضیح دهد وجود ندارد^(۱). برای تشخیص، عالیم اختلال نباید قسمتی از اعمال فرهنگی مذهبی بوده و یا

تا ماه سوم عارض می گردد به آن جهت که در این مدت خون حیض برای تامین غذای جنین بند می شود و اگر جاری شود خطر سقط جنین وجود خواهد داشت(۸).

نزد اکثریت فرقی میان الفاظ فساد اشتها و وحمنیست و یکی را برابر دیگری نیز اطلاق می کنند. در نزد بعضی فساد اشتها عام تراز وحمنی است چرا که وحمن فقط تمایل به غذاهاست بد کیفیت است مثل غذاهای ترش و تلخ و تند و ناشی از خلط ردی که در معده محتقnen گردیده است ولی فساد اشتها میل به مواد غیر خوراکی است مثل گل و زغال و سفال و آهک و سفیداب و ...

این بیماری در زنان آبستن بیشتر دیده می شود ولی در زنان غیر حامله و کودکان و پس از آنان در مردان نیز رخ می دهد(۸).

معالجاتی که برای اختلال ذکر شده اند:

ابتدا باید بیمار را وادار به قى کرد سپس مزاج معده را اصلاح نمود بعد از آن گل پاک و خوب را در آب حل کرده داروهای قى آور را در آبی که این گل در آن حل شده ریخت طوریکه مزه آنها حس نشود سپس آن مقدار نمک به مخلوط باید افزود تا مزه دلپسند بدهد. بعد از آن مخلوط فوق را در آفات خشک کرده مقداری از آن را که طبیب مناسب می داند به بیمار خوراند. در این صورت بیمار قى می کند و آنچه از خلط تباہ در معده هست را با خود به بیرون دفع می کند به ویژه اگر بیمار چیزی خورده باشد که به آسانی با قی دفع نشود مثل کلم و امثال آن. بعد از این قى کردن اشتها بیمار اصلاح شده و از گل خوردن بیزار می گردد.

به عقیده بعضی پزشکان بهترین و سودمندترین چاره ای که خداوند متعال برای اشتباه تباہ خلق کرده این است که بیمار ناشتا جوجه کباب بخورد و بعد از آن کم کم مواد آجیلی به ویژه نانخواه(Carum Copticum) بخورد.

اگر بعد از خوردن ناشتای جوجه کباب، مغز بادام تلخ بخورد و وقتی گل می خورد مقداری گل گندم (Centaurea cyanus) همراه گل در دهان گذارد یا چیزی شورمزه بمکد، نیز مفید است.

کلمه پیکا خود از نام زاغی به نام magpie مشتق شده که در لاتین Pica نام دارد. با توجه به اینکه این پرنده مواد غیر خوراکی را جمع آوری می کند این نام به بیماری افرادی که مواد غیر خوراکی را مصرف می کنند داده شده است. پیکا یا هرزه خواری به فرم های مختلفی تظاهر می کند. در میان مواد غیر خوراکی مورد مصرف افراد مبتلا خاک، گل، یخ، نشاسته، ناخن، سنگ، علف، جوش شیرین، دستکش پلاستیکی، ته سیگار، خاکستر، رنگ، کاغذ، مواد غذایی فاسد شده و... وجود دارد(۵). پیکا از زمان قرن دوم بعد از میلاد شناخته شده است با این وجود شناسایی آن به اسم، تا سال های ۱۵۰۰ میلادی مطرح نشده بود(۴).

در منابع طب سنتی ایران از پیکا یا هرزه خواری به عنوان فساد شهوت، تباہی اشتها و وحمنیست شده است.

مواد و روش‌ها:

در این مطالعه کتب مرجع طب سنتی ایران برای بیماری و کلمات فساد شهوت و تباہی اشتها و شهوت طین یا گل و وحمن مورد بررسی قرار گرفته و نظرات اطبای طب سنتی ایران در مورد این اختلال و درمان آن استخراج گردید.

یافته‌ها:

بیماری اشتهای تباہ حالتی هست که فرد تمایل به خوردن مواد غیر خوراکی مثل گل، زغال و خاک و گچ و... دارد. علتش وجود خلط بدگوهر از نظر کیفیت در معده است که طبیعت میل به ضد آن خلط دارد و چون خلط، غیر طبیعی است طبیعت ضد آن نیز غیر طبیعی خواهد بود(۶).

این بیماری گاهی در زنان آبستن رخ می دهد که وقتی خون حیض شان قطع می شود و در معده خلط تباہ رطب جمع می شود، دچار قی می شوند و با بزرگ شدن کودک میل به خوردن گل از بین می رود چراکه اندکی از آن خلط رطب با قی کردن از بین رفته مقداری نیز صرف غذاهای کودک می شود(۷). چون در آبستنی با قطع خون حیض احتباس و امتصاص خلط ایجاد می گردد در نتیجه زاید آن خلط به سوی معده سرازیر گشته و در آن جمع می شود و اکثرا در ابتدای بارداری

همچنین در زنان آبستن قاقله صغیر و کیمر و بسباسه (*Myristica fragrans*) از هر کدام یک جزء، و شکر تبرزه به وزن کل موارد قبل، تهیه کرده هر روز یک مثقال با آب گرم یا شربت ریحانی بنوشند. و زیره کرمانی و نانخواه از هر یک سه درهم، قاقله و بسباسه از هر کدام یک درهم خوب و نرم کوییده و یک درهم از آن با شربت ریحانی خورده شود(۱۰).

در کل در زنان حامله مشکل تا پایان سه ماهگی بدون درمان از بین می روید و گرنه بیمار باید گلخند عسلی و سکنجین ساده و جوارش عود ترش و امثال آن بخورد. در این هنگام، استفاده از مقویات معده و از بین برنده های رطوبات ردی مثل سعوف قاقله و بسباسه و جویدن استخوان مرغ بربان و زیره سیاه و نانخواه و انیسون (*Pimpinella anisum*) و مصطفکی (*Boswellia thurifera*) و کندر (*Pistacia lentiscus*) و سعد (*Cyperus articulatus*) و پونه که اگر جویده شده و آبشان فرو برده شود مفید هستند. بهتر است غذای لطیف و به میزان معتدل و در دفعات مختلف داده شود و در آن شاخه های پونه بریزند. و اگر در ماده ردی شوری باشد برای تقویت معده شربت سیب یا میبه (شربت به و دوشاب) ساده بدهنند. هر آنچه از شدت کیفیت ردی بکاهد مثل شربت بنفسه نیلوفر و روغن کنجد منفعت دارد. غذا مانند جوجه مرغ پخته شده با آب غوره یا انار بخورد و از میوه های خوب قدری گلابی و به و سیب بخورده شود(۸).

برای معالجه تمایل به خوردن گل، مسهلی از تربید و حب افرنج از هر یک نصف درهم، سرخس دو درهم، با سه واحد میپخته (جوشانده ای از هشت واحد انگور که سه چهارم آن باقی ماند) نوشانده شده و چندین بار قی داده می شود و به بیمار شاه بلوط و پسته و مویز و زردآلولی خشک خورانده و در عرض سه روز دو درهم ایارج فیقدرا تجویز می شود و همچنین غذا آش زیره، ماهی های کوچک با پیاز و نانخواه و مویز و سداب و فلفل و زنجیل خورده و همراه با این غذا کرفس با سرکه، و بادام تلخ با عسل خورده می شود(۱۱). زمانیکه نیاز به علاج قوی باشد بیمار باید رقع یمانی و جوزپو (بسباسه - *Myristica fragrans*) و کنگر با آب عسل

نشاسته گندم به ویژه نمک زده آن هم نافع است. روش دیگر این است که هشت واحد نوشیدنی انگور گس مزه را بجوشاند تا یک چهارم آن بخار شود و سه چهارم باقی بماند سپس آن را طی هفت روز ناشتا بنوشند. آجیل جهت سرگرمی این بیماران باید پسته، مویز، شاه بلوط و کشمکش باشد(۶).

کسی را که میل به خوردن گل و کلوخ و گندم خام دارد باید قی داد و ایارج فیقدرا با تقطیع صبر یا صبر و مصطفکی یا حب افاویه یا اطریفغل خبیثی داد که این جوشانده معده را پاک و قوت را افزایش می دهد.

زیره و نانخواه به میزان برابر هر روز ناشتا همراه آب نیز شایسته است. بدل همه داروهای مصرفی این است که بیمار استخوان مرغ بربان بجود یا آن را با نانخواه خشک گشکنند و بجود یا خیزان بجود و از همه بهتر جویدن هل است(۷).

بعد از پاکسازی تقویت معده با جوارش های مناسب صورت می گیرد. مواد قی اور شامل آب عسل و سکنجین است که داخلش ترب ریخته شود و آب شبت و نمک و تخم ترب هر کدام که باشد مفید است. گهگاهی نیز مسهل باید داد. به عنوان مسهل ایارج فیقدرا و حب صبر جهت پاکسازی معده از اخلاط فاسد داده می شود. به این صورت که ترب، برنگ کابالی (*Embelia ribes*), نمک نطفی و ایارج فیقدرا را با عسل آمیخته و به اندازه مناسب به کار ببرند(۹).

در مورد زنان باردار اگر به راحتی بتوانند قی گشکنند باید قی آور داد تا گهگاه قی گشکنند و سپس معده را با جوارش عود تقویت کرد. و اگر قی کردن برایشان آسان نباشد و زور زدن زیاد لازم باشد، قی دادن صحیح نیست و مسهل هم نباید داد و فقط باید معده شان را تقویت کرد. غذاهای لطیف و زود گوار به اندازه معتدل باید بخورند مانند گوشت دراج، مرغ خانگی، بزرگاله بربان و پخته، و گهگاهی نیز باید در غذایشان کمی سیر و خردل اضافه کرد(۹).

و اگر ناچار از قی کردن شدند، قی ملایم و صرفها با آب نیم گرم و نمک، و اسهال با خیار شنبر و ادویه ملایم صورت گیرد و بعد از آن با جوارش و مصطفکی و مانند آن تقویت معده گشکنند(۸).

حکیمان که به آیندگان به ودیعه نهاده شده است و با توجه به رویکردهای تدبیری-درمانی با کمترین عوارض جانبی می‌توان در زمینه بیماری پیکا نیز به نحو احسن در افراد رنجور از این بیماری، و در جهت بهبود آلامشان، از میراث وزین طب سنتی ایران بهره برد که مطالعات و تحقیقات بیشتر و کاربردی در این زمینه را می‌طلبند.

به مدت ده روز و هر روز یک بار خورده و حب صبر و حب افاویه بخورد (۱۰).

نتیجه گیری:

مولفان در منابع مورد بررسی دلیل بیماری پیکا یا اشتهاي تباه را وجود خلط ردی دانسته اند که با تجمع خود در معده میل به خوردن مواد غیر متعارف را در شخص به وجود می آورد. درمان های متنوعی از تدبیر غذایی، ایجاد قی، تجویز مسهل و داروها برای درمان اختلال ارائه شده است. با نگرش به غنای علمی طب سنتی ایران و میراث گرانبهای طبیبان و

References:

1. Adult onset paper pica in the context of anorexia nervosa with major depressive disorder and a history of childhood geophagia: A case report. *Progress in Neuro-Psychopharmacology & Biological Psychiatry* 2007; 31:1341-1342
2. O'Callaghan E.T,Gold J.I. Pica in Children With Sickle Cell Disease: Two Case Reports: *Journal of Pediatric Nursing* 2012;27:65-70.
3. Stroman D, Young CH,Rubano A.R,Pinkhasov A. Adult-Onset Pica Leading to Acute Intestinal Obstruction: *J PSYCHOSOM RES* 2011;52:4:393-394.
4. Kushner R.F,Gleason Briana,Shanta Retelny V. Reemergence of Pica Following Gastric Bypass Surgery for Obesity: A New Presentation of an Old Problem: *J AM DIET ASSOC* 2004;1393-1397.
5. Matson J.L,Belva B,Hattier M.A,Matson M.L. Pica in persons with developmental disabilities:Characteristics,diagnosis, and assessment: *Research in Autism Spectrum Disorders* 2011;5:1459-1464.
6. Avicenna. Al-Qanunfi'l-tibb. Research and description by prof. HesanJa'far, Al-Hilal, Vol 2. Beirut: Dar-ol-Behar; 2009. p.118-120.
7. Abubakr Rabi-ibn Ahmad Akhawayni Bukhari. *Hidayat al-Mutaallimin Fi al-Tibb* (a guide to medical students) .Mashhad University Press.1965, p. 374-375.
8. Cheshti, Muhammad Azam: Azam's Elixir. Tehran manuscript: The institute of medicine history studies, Islamic and complementary medicine,Vol2;2004,p.456-457.
9. Arzani, Muhammad Akbarshah: Akbari medicine. First print. Institute of Natural Medicine's Revival. Qom,Vol1;2008.p.620-622.
10. Al-Ahwazi, Ali ibn Abbas: Complete Al-sanaha-Al-Tebiyah. Qom: Institute of Natural Medicine's Revival,Vol4; 2008.p.49-50.
11. Abu Bakr Muhammad ibn Zakariya Razi.Alhavi-Fi-Al-Tib.Beruit:Dar-al-Ihya-Al-Toras-Al-Arabi,Vol5;2001.P.239.

تأثیر تدابیر ششگانه اصول حفظ الصحه طب سنتی ایرانی بر سلامتی پوست در مقایسه با طب مدرن

لیلا شیریگی^{الف*}، مریم رنجبر^ب

الف پزشک و دکترای طب سنتی، استادیار دانشکده طب سنتی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران

ب پزشک و دانشجوی مقطع دکترا، گروه طب سنتی، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، فارس

چکیده

سابقه و هدف: پوست بزرگترین ارگان بدن است و به عنوان یک سد مکانیکی و دفاعی از آن در برابر استرس‌های داخلی و خارجی محافظت می‌نماید. اکثر بیماری‌های پوستی تهدید کننده حیات نمی‌باشد ولی درمان هزینه بر آنها و نیز تاثیری که بر کیفیت زندگی مبتلایان می‌گذارد، پیشگیری از آنها را ضروری می‌سازد. طب سنتی ایرانی علاوه بر درمان بیماریها رویکرد پیشگیرانه نیز وجود دارد. هدف این مطالعه تعیین اثر مداخله در سبک زندگی بر سلامت پوست می‌باشد.

مواد و روش‌ها: در این مقاله مروری منابع طب سنتی ایرانی مانند کتاب "قانون فی طب" حکیم ابن سینا و "کامل الصناعه" حکیم اهوازی در مقایسه با بانک اطلاعاتی PubMed با هدف بررسی اثر مداخله در سته ضروریه بر سلامت پوست مورد ارزیابی و آنالیز قرار گرفت.

یافه‌ها: در طب سنتی ایرانی پیشگیری از بیماری از طریق رعایت اصول ششگانه حفظ سلامتی جز قوانین بنیادین ان می‌باشد. این اصول عبارتند از آب و هوا، تغذیه، حرکات بدنی، خواب و بیداری، احتیاس و استفراغ و اعراض نفسانی. رعایت این موارد در حفظ سلامتی پوست نیز مهم است. از دیدگاه طب سنتی ایرانی هوای ناصالح، تغذیه نادرست، سکون بسیار یا انجام حرکات ورزشی در زمان نامناسب، بیخوابی، افسردگی و اضطراب باعث آسیب بدن و پوست می‌شود. تاثیر آلدگی هوا و بی خوابی در پیر شدن پوست در تحقیقات طب نوین قید شده است. همچنین در طب نوین از تعریق به عنوان یکی از راههای پیشگیری از آکنه نام برده شده که بطور مشابه در طب سنتی ایرانی نیز به عنوان یکی از راههای استفراغی و در نتیجه کمک کننده برای حفظ سلامت پوست می‌باشد.

نتیجه گیری: طبق تحقیقات در متون طب سنتی ایرانی رعایت اصول ششگانه حفظ سلامتی و به عبارتی دیگر اصلاح سبک زندگی افراد می‌تواند نقش اساسی در حفظ سلامت پوست بازی کند که در طب نوین به مطالب مورد نظر اشاره شده است.

تاریخ دریافت: خرداد ۹۴

تاریخ پذیرش: خرداد ۹۵

مقدمه:

عنوان سدی مکانیکال و ایمونولوژیکال در برابر استرس‌های داخلی و خارجی به حساب می‌آید. این حفاظ عمومی در بیماری‌های پوستی حاد یا مزمن دچار شکنندگی و اختلال می‌گردد^(۳). امروزه بیماری‌های پوستی و مشکلات آنها رو به افزایش است و از دیدگاه کلی بار بیماری‌های پوستی تحمل شده بر جامعه به عنوان یکی از بیماری‌های غیر کشنده در رده پوست به عنوان بزرگترین ارگان بدن آبینه تمام نمای اعضای داخلی است و مانند غشایی تمام بدن را جهت حفاظت از آسیب‌های داخلی و خارجی پوشانده است^(۱، ۲). این عضو عظیم علاوه بر وظیفه دفاع در مقابل مواد آسیب رسان محیطی، وظیفه هموستاز محیط داخلی بدن را نیز بر عهده دارد و به